

Верховний
Суд

Судова практика Верховного Суду в справах про банкрутство щодо питань виконавчого провадження

Олександр Банасько

Суддя судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

За рейтингом Світового банку **Doing Business 2020** Україна за показником «врегулювання неплатоспроможності» опустилась ще на одну сходинку – 146 місце, хоча в «загальному заліку» піднялась з 76-го на 64 місце.

Оцінка показника «врегулювання неплатоспроможності» залежить від **тривалості процедури**, її **вартості** та **ефективності**.

Згідно із цим дослідженням, **тривалість процедури** в Україні становить у середньому **2,9 роки** (найбільша тривалість – з **1997 року – 25 років**) (2016, 2017, 2018). Для порівняння: США та Велика Британія – **1 рік**, Німеччина – **1,2 роки**, Ірландія лише **3 місяці**.

Вартість процедури банкрутства в Україні в середньому становить **40,5 %** від вартості майна боржника. У Великій Британії вона складає **6 %**, у Німеччині – **8 %**, у США – **10 %**. Найдешевша вартість процедури банкрутства також в Норвегії - лише **1%**.

N.b. Справа в якій кількість кредиторів перевищувала 250, кількість томів справи більше 600 томів, кількість аркушів ухвали суду 1 інстанції – більше 600 аркушів, кількість аркушів постанови суду касаційної інстанції - більше 250 аркушів.

Ефективність української процедури також досить низька – індекс стягнення становить **9,3 центів на долар** у 2016, **8,4** – у 2017, **8,9** у 2018 році. У Польщі – **63,1**, у Німеччині - **79,8**; у США – **81**, у Великій Британії – **85,4**. Найвищий коефіцієнт в Норвегії - **92,9** цента на долар

21 жовтня 2019 року введено в дію Кодекс України з процедур банкрутства (далі – Кодекс), а Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон) втратив свою чинність.

Господарським судам необхідно здійснювати розгляд справ про банкрутство відповідно до нових правил передбачених Кодексом.

(див. пункти 2, 4 Прикінцевих та перехідних положень Кодексу)

Структура Кодексу України з процедур банкрутства

Книга 1. Загальна частина

Розділ I (статті 1-9)

Книга 2. Арбітражний керуючий

Розділи I – II (статті 10-33)

Книга 3. Банкрутство юридичних осіб

Розділи I – VIII (статті 34-112)

Книга 4. Відновлення платоспроможності фізичної особи

Розділи I – VI (статті 113-137)

Прикінцеві та перехідні положення

Особливості провадження у справах про банкрутство

Два етапи порушення провадження

- Прийняття заяви до розгляду
- Відкриття провадження у справі

Застосування судових процедур банкрутства

Банкрутство юридичної особи:

- Розпорядження майном боржника;
- Санація;
- Ліквідація

Банкрутство фізичної особи:

- Реструктуризація боргів боржника;
- Погашення боргів боржника

Тривалість судового провадження

Розгляд в межах провадження спорів, стороною яких є боржник, за правилами ГПК України

Широке коло учасників справи

Прийняття рішення про призначення (звільнення) арбітражного керуючого, контроль за його діями

Врахування рішень зборів (комітету) кредиторів

Застосування норм ГПК України при відсутності регулювання нормами Кодексу

Частиною другою статті 7 Кодексу передбачено **концентрацію розгляду господарським судом у межах справи про банкрутство всіх майнових спорів за участю боржника незалежно від того, якою стороною спору він є (відповідачем чи позивачем) і це вимоги до боржника або його позови про витребування майна, відшкодування шкоди тощо.**

На відміну від Закону, положеннями Кодексу не встановлено жодних винятків щодо спорів, розгляд яких концентрується в межах справи про банкрутство.

З введенням в дію Кодексу Велика Палата Верховного Суду у своїх постановках дійшла висновку, що **розгляд всіх майнових спорів, стороною в яких є боржник у справі про банкрутство, повинен відбуватися саме і виключно господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи** (постанови ВП ВС від 15.01.2020 по справі № 607/6254/15-ц, від 28.01.2020 по справі № 50/311-б).

Щодо порядку розгляду позовних вимог з майновими вимогами до боржника заявлених в позовному провадженні після відкриття провадження у справі про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 23.09.2021 у справі № 904/4455/19

Процесуальний закон визначає правило виключної підсудності справ про банкрутство та справ у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, незалежно від моменту виникнення таких вимог, серед іншого справ за позовами з майновими (грошовими) вимогами до боржника, позовне провадження у яких відкрито до відкриття провадження у справі про банкрутство відповідача, стосовно яких у частині третій статті 7 КУзПБ встановлено **імперативну вимогу їх передачі до господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, для розгляду по суті спору в межах цієї справи.**

Приймаючи таку справу за позовом з майновими (грошовими) вимогами до боржника, господарський суд, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, з`ясовує питання щодо заявлення позивачем кредиторських вимог відповідно до частини першої статті 45 КУзПБ та, якщо таку заяву подано позивачем до завершення розгляду позовних вимог, господарський суд **має зупинити провадження у справі за позовом з майновими (грошовими) вимогами до боржника на підставі пункту 5 частини першої статті 227 ГПК України** до набрання законної сили ухвалою суду за результатами розгляду конкурсних вимог такого позивача в порядку КУзПБ.

Після постановлення господарським судом ухвали за результатами розгляду таких вимог позовне провадження у справі з майновими (грошовими) вимогами до боржника, що розглядається в межах справи про банкрутство, **підлягає закриттю повністю або в частині на підставі пункту 2 частини першої статті 175, пункту 3 частини першої статті 231 ГПК України у випадку тотожності суб`єктного складу, предмета і підстав позову.**

У разі незаявлення вимог до боржника у справі про банкрутство справа за позовом з майновими (грошовими) вимогами до боржника, що виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство, відповідно до приписів статті 7 КУзПБ має бути розглянута господарським судом, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство відповідача, **по суті спору за правилами ГПК України у позовному провадженні в межах справи про банкрутство.**

КУзПБ не встановлює преклюзивного строку для заявлення кредиторами вимог, що виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство, однак зволікання кредитора із заявленням конкурсних вимог до боржника у визначеній частиною першою статті 45 КУзПБ тридцятиденний строк, зокрема через розгляд аналогічних вимог у позовному провадженні, в силу приписів частини четвертої цієї статті **звужує обсяг правомочностей такого кредитора**, зокрема на заперечення вимог інших кредиторів чи оскарження судових рішень у справі про банкрутство, а також може вплинути на повноту задоволення вимог, адже такі кредитори не мають права вирішального голосу на зборах та комітеті кредиторів, а їх вступ у справу після розрахунків з іншими кредиторами не змінює здійсненого розподілу раніше сплачених коштів.

Щодо порядку розгляду позовних вимог з майновими вимогами до боржника заявлених в позовному провадженні після відкриття провадження у справі про банкрутство

[Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 23.09.2021 у справі № 904/4455/19](#)

Системний аналіз положень статей 39, 45, 60, 64 КУзПБ дає підстави для висновку, що судові рішення про задоволення поточних вимог кредитора у справі позовного провадження, що набрало законної сили в порядку ГПК України, **саме по собі не є підставою для набуття стягувачем за цим рішенням правомочностей поточного кредитора в ліквідаційній процедурі боржника та внесення відповідних відомостей до реєстру вимог кредиторів, а тому, і для задоволення таких вимог у ліквідаційній процедурі**, адже не є результатом визначеного законодавцем процесуального порядку визнання і задоволення вимог кредиторів у справі про банкрутство - ухвалою суду за результатами розгляду заяви кредитора про визнання грошових вимог до боржника в порядку реалізації норм спеціального закону - статей 39, 60 КУзПБ.

Саме тому позивач у справі за позовом з поточними майновими (грошовими) вимогами до боржника, незалежно від стану (стадії) розгляду його позову, або стягувач за судовим рішенням у такій справі **для задоволення поточних вимог після визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури повинен подати письмову заяву з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують**, в порядку, визначеному статтею 60 КУзПБ, тобто за власною волею трансформувати позовну вимогу у вимогу поточного кредитора до боржника, що може бути задоволена в ліквідаційній процедурі.

Законодавець не встановив обов'язку забезпеченого кредитора подати заяву про визнання грошових вимог, забезпечених заставою майна боржника, задля їх задоволення у справі про банкрутство, **проте передбачив для забезпеченого кредитора можливість подати таку заяву стосовно забезпечених вимог, а також право на заявлення грошових вимог до боржника, які незабезпечені заставою або за відмови від забезпечення, що у цих двох випадках мають бути заявлені кредитором та розглянуті судом за загальними правилами для конкурсних або поточних вимог до боржника**.

Тому сам факт подання або неподання забезпеченим кредитором заяви про визнання його грошових вимог до боржника **не може вважатися відмовою позивача від розгляду таких вимог у позовному провадженні чи бути підставою для відмови у задоволенні позову з майновими (грошовими) вимогами заставного кредитора до боржника**, що за загальним правилом має бути розглянутий в межах справи про банкрутство відповідача в порядку статті 7 КУзПБ.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Стаття 7 Кодексу України з процедур банкрутства

Постанова КГС ВС від 27.04.2022 у справі № 27/1046

З огляду на обставини здійснення щодо боржника провадження у справі про банкрутство, **підвідомчість розгляду скарги боржника на дії державного виконавця, вчинені після 21.10.2019, слід визначати із застосуванням положень статті 7 КУзПБ** як закону, якими розгляд такого спору віднесено до юрисдикції господарського суду, який здійснює провадження у справі про банкрутство.

(Постанови КГС ВС від 29.08.2022 у справі № 910/10877/17, від 22.09.2022 у справі № 910/13550/20)

Nota bene - [справа № 910/21981/16](#) – щодо територіальної юрисдикції (підсудності) розгляду скарги на дії (бездіяльність) державного виконавця, пов'язаної з виконанням судового рішення, ухваленого за результатом майнового спору про звернення стягнення на майно боржника, вирішеного до відкриття провадження у справі про банкрутство.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

Провадження у справі про банкрутство, на відміну від позовного, призначенням якого є визначення та задоволення індивідуальних вимог кредиторів, одним із завдань **має задоволення сукупності вимог кредиторів неплатоспроможним боржником**. При цьому обов'язковим завданням провадження у справі про банкрутство є справедливе задоволення усієї сукупності вимог кредиторів в порядку черговості встановленому законом. Тому **провадження у справах про банкрутство об'єктивно формується на засадах конкуренції кредиторів**.

Раціональність механізму конкурсної процедури полягає саме в тому, що вона надає інструментарій для узгодження прав та інтересів усіх кредиторів, а також забезпечує взаємні права та інтереси сукупності кредиторів і боржника. При цьому інструментом гарантування прав кожного із сукупності кредиторів є **принцип конкурсного імунітету**, за яким **кредитор не має права задовольнити свої вимоги до боржника інакше, як в межах відкритого провадження у справі про банкрутство**. Кредитори можуть задовольнити свої вимоги за правилами конкретної конкурсної процедури.

Дотримання цього принципу забезпечується, зокрема, **концентрацією судових спорів, стороною яких є боржник, у межах справи про його банкрутство** відповідно до пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України та кореспондуючими цій нормі правилами статті 7 КУзПБ.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

Визначення юрисдикційності усіх майнових спорів господарському суду, який порушив справу про банкрутство, має на меті як усунення правової невизначеності, так і захист прав кредитора, який може за умови своєчасного звернення реалізувати свої права й отримати задоволення своїх вимог.

КУзПБ розширив юрисдикційність господарському суду спорів, які виникають у відносинах неплатоспроможності боржника та раніше розглядалися судами інших юрисдикцій, визначивши критерій впливу спору на майнові активи боржника вирішальним при з'ясуванні питання щодо необхідності його розгляду в межах справи про банкрутство однієї із сторін.

Системний аналіз змісту приписів статті 7 КУзПБ у сукупності із зазначеними нормами ГПК України щодо предметної та територіальної юрисдикції (підсудності) свідчить, що принцип концентрації в межах справи про банкрутство всіх спорів, у яких стороною є боржник, щодо майнових спорів з вимогами до боржника та його майна є універсальним і норми ГПК України чи КУзПБ не встановлюють винятків із цього правила.

Цей підхід є дієвим механізмом забезпечення реалізації принципу конкурсного імунітету, а також судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства, за яким усі рішення чи дії, що можуть вплинути на майнові активи боржника, мають бути підконтрольні суду, що здійснює провадження у справі про банкрутство.

Такі рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця, що безпосередньо або опосередковано впливатимуть на майнові активи боржника, можуть відбуватися, зокрема, у виконавчих провадженнях, стороною яких є боржник, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

ЄСПЛ зазначає, що провадження в суді та виконавче провадження є відповідно першою та другою стадіями одного провадження. Виконавче провадження не має бути відокремлене від судового, і ці обидва провадження мають розглядатися як цілісний процес.

У разі оскарження рішення, дії або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця, які стосуються виконання судового рішення, ухваленого у спорі за участю боржника в межах справи про банкрутство відповідно до приписів статті 7 КУзПБ, очевидно, що така скарга (заява, позов) підлягає розгляду судом, який розглянув справу в майновому спорі чи іншому спорі з вимогами до боржника як суд першої інстанції (стаття 340 ГПК України), тобто судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, навіть за умови, що відповідачем є суб'єкт владних повноважень згідно з абзацом четвертим частини другої цієї норми.

Здійснюючи системне тлумачення приписів статті 7 КУзПБ, підпункту 8 частини першої статті 20 ГПК України, а також статті 339 ГПК України, слід виходити з того, що процедура банкрутства – це спеціальна правова процедура, норми КУзПБ є спеціальними і під час їх зіставлення з нормами загальними вони повинні мати процесуальний пріоритет.

За приписами КУзПБ зміст судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства полягає у тому, що рішення чи дії боржника та третіх осіб, що можуть вплинути на майнові активи боржника, мають бути підконтрольні суду, що здійснює провадження у справі про банкрутство.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

Телеологічне та лексичне тлумачення приписів пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України у взаємозв'язку зі статтею 7 КУзПБ свідчить, що у цих нормах законодавець, застосувавши категорії "справи у спорах з майновими вимогами", "майновий спір", "спір щодо майна" та залишивши перелік таких спорів відкритим, визначив **передумови для реалізації судом**, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, **функції судового контролю щодо максимально широкого кола правовідносин за участю боржника та щодо його майна**.

Повноваження господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, щодо здійснення відповідного судового контролю поширюються і на правовідносини з примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) у виконавчому провадженні, що передбачає звернення стягнення на майно боржника або може вплинути іншим чином на майнові активи боржника, і такий контроль має здійснюватися з моменту відкриття виконавчого провадження та до його завершення чи закриття провадження у справі про банкрутство боржника.

Щодо автоматичного припинення дії мораторію після спливу 170 днів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 22.09.2021 у справі № 905/1923/15

Рішенням Господарського суду Донецької області від **05.07.2016** позовні вимоги ПАТ "Сбербанк" до ТОВ "Маріупольський млинкомбінат", за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача - ТОВ "Золотий Урожай", про звернення стягнення на предмет іпотеки за договором іпотеки від 06.03.2012 в рахунок погашення заборгованості за договором про відкриття кредитної лінії №26-Н/12/24/ЮО/КЛ від 06.03.2012 задоволено частково.

21.09.2016 на виконання вказаного рішення Господарським судом Донецької області, з урахуванням постанови Донецького апеляційного господарського суду від 12.09.2016, видано відповідні накази.

25.09.2017 постановою державного виконавця ВПВР Департаменту ДВС МЮ України відкрито виконавче провадження.

Ухвалою Господарського суду Донецької області від **02.12.2019** у справі №905/2382/18 за заявою АТ "Сбербанк" відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ "Маріупольський млинкомбінат"; визнано грошові вимоги АТ "Сбербанк".

Постановою від **16.07.2020** зупинено вчинення виконавчих дій при примусовому виконанні наказу Господарського суду Донецької області від 21.09.2016 №905/1923/15 у виконавчому провадженні № 54778047.

Ухвалою Господарського суду Донецької області від **17.08.2020** у задоволенні скарги АТ "Сбербанк" на дії державного виконавця відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України Медведєва О.В. відмовлено.

Постановою Східного апеляційного господарського суду від **13.10.2020** ухвалу Господарського суду Донецької області від 17.08.2020 у справі №905/1923/15 скасовано, зобов'язано виконати виконавчий документ.

Постановою КГС ВС від **22.09.2021** постанову суду апеляційної інстанції скасовано, ухвалу суду першої інстанції залишено в силі.

Щодо автоматичного припинення дії мораторію після спливу 170 днів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 22.09.2021 у справі № 905/1923/15

Відповідно до частини восьмої статті 41 КУзПБ дія мораторію припиняється з дня закриття провадження у справі про банкрутство. Щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, **дія мораторію припиняється автоматично після спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації.**

У частині шостій статті 41 КУзПБ закріплено, що задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, **здійснюється лише в межах провадження у справі про банкрутство.**

З метою дотримання принципу судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства, зважаючи на відсутність нормативного врегулювання співвідношення процедур виконавчого провадження та процедур банкрутства, з огляду на мету та цілі КУзПБ, такими, що відповідають положенням чинного законодавства України, можна вважати лише ті дії державного виконавця щодо звернення стягнення на майно боржника, **які були дозволені (санкціоновані) судовим рішенням (ухвалою суду) в межах справи про банкрутство.**

Отже, після спливу 170 днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації, **задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, має здійснюватися за ухвалою суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство,** постановленою господарським судом за результатом розгляду заяви кредитора, вимоги якого є забезпеченими.

Щодо визнання грошовим зобов'язанням в розумінні ст.1 КУзПБ основної винагороди приватного виконавця

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 07.07.2022 у справі № 916/1456/21

02.01.2020 приватним виконавцем винесено постанови про відкриття виконавчого провадження ВП № 60943239 (стягнення солідарно з Пестерева Віктора Павловича, Пестеревої Ірини Олександрівни, Пестерева Павла Вікторовича, Коновалової Лариси Павлівни на користь Публічного акціонерного товариства "Марфін банк" заборгованості за кредитним договором у сумі **661 841,81** доларів США та **354 002,99** грн), ВП № 60943139 (стягнення солідарно з Пестерева Віктора Павловича та Пестерева Павла Вікторовича на користь Публічного акціонерного товариства "Марфін банк" заборгованості за відсотками за кредитним договором у сумі 216 227,39 доларів США) з примусового виконання названих виконавчих документів (боржник – Пестерев П. В.), у пунктах 3 яких зазначено про стягнення з боржника основної винагороди приватного виконавця: у ВП № 60943239 - у розмірі **66 184,18** доларів США та **35 400,30** грн; у ВП № 60943139 - у розмірі **21 622,74** доларів США.

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 22.06.2021 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність Пестерева Павла Вікторовича, введено процедуру реструктуризації боргів боржника, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів, призначено керуючим реструктуризацією боргів арбітражного керуючого Коваленко Ірину Анатоліївну.

У липні 2021 року приватний виконавець виконавчого округу Одеської області Колечко Д. М. звернувся до Господарського суду Одеської області із заявою про визнання його грошових вимог до боржника на загальну суму **2 388 924,53** грн, яка є **основною винагородою приватного виконавця**.

У заяві про визнання кредитором приватний виконавець виконавчого округу Одеської області Колечко Д. М. зазначив, що станом на 16.07.2021 із заробітних плат боржника та шляхом часткових списань з його арештованих рахунків стягнуто кошти, які перераховано кошти таким чином:

- ВП № 60943239: заборгованість за виконавчим документом - **9 464,96** грн, основна винагорода приватного виконавця - **946,80** грн, 1 931,00 грн - витрати виконавчого провадження;

- ВП № 60943139: заборгованість за виконавчим документом - **3 093,12** грн, основна винагорода приватного виконавця - **309,29** грн, витрати виконавчого провадження - 1 934,00 грн.

Щодо визнання грошовим зобов'язанням в розумінні ст.1 КУзПБ основної винагороди приватного виконавця

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 07.07.2022 у справі № 916/1456/21

Аналіз положень статті 31 Закону України від 02.06.2016 № 1403-VIII "Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів" приводить до таких висновків:

- сума основної винагороди приватного виконавця, що визначена ним у постанові при відкритті виконавчого провадження, **фіксує розрахунок такої винагороди на час відкриття виконавчого провадження та не є сумою, яка гарантовано має бути стягнута за наслідками виконання рішення**, зокрема у випадках неповного виконання або ж невиконання відповідного виконавчого документа;
- саме лише існування постанови про стягнення винагороди приватного виконавця, винесеної при відкритті виконавчого провадження, **не означає безумовного та гарантованого стягнення основної винагороди з боржника у визначеному в такій постанові розмірі**, адже вона не надає права приватному виконавцю стягувати розраховану ним на час відкриття виконавчого провадження суму винагороди **без повного чи часткового фактичного виконання рішення**.

Щодо визнання грошовим зобов'язанням в розумінні ст.1 КУзПБ основної винагороди приватного виконавця

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 07.07.2022 у справі № 916/1456/21

Сплата основної винагороди є обов'язком (зобов'язанням) боржника перед приватним виконавцем, в силу закону охоплюється змістом грошових зобов'язань боржника у процедурі банкрутства, визначених в абзаці п'ятому частини першої статті 1 КУзПБ, і за певних умов може бути вимогою приватного виконавця (кредитора) щодо грошових зобов'язань до боржника (боржника у виконавчому провадженні).

Системне тлумачення абзацу п'ятого частини першої статті 1 КУзПБ та частин першої – сьомої статті 31 Закону України від 02.06.2016 № 1403-VIII "Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів", частини першої статті 42, частин першої – другої статті 45, статті 46 Закону України від 02.06.2016 № 1404-VIII "Про виконавче провадження", пункту 19 постанови Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 № 643 "Про затвердження Порядку виплати винагород державним виконавцям та їх розміри і розмір основної винагороди приватного виконавця" приводить до висновку, що грошове зобов'язання боржника як особи, неспроможної виконати свої грошові зобов'язання зі сплати основної винагороди приватного виконавця, обумовлено законодавцем фактичним стягненням приватним виконавцем з боржника суми, що підлягає стягненню за виконавчим документом і виникає у пропорційній сумі до фактично стягнутої у випадку відсутності у боржника коштів на сплату основної винагороди приватного виконавця в межах виконавчого провадження.

Щодо визнання грошовим зобов'язанням в розумінні ст.1 КУзПБ виконавчого збору та витрат виконавчого провадження державного виконавця

[Постанова КГС ВС від 19.01.2023 у справі № 918/56/20](#)

Грошове зобов'язання боржника як особи, неспроможної виконати свої грошові зобов'язання (стаття 1 КУзПБ) зі сплати виконавчого збору, обумовлене фактичним стягненням з боржника суми боргу за відповідним виконавчим документом або виконанням (повним/частковим рішення немайнового характеру), в цьому контексті **право вимоги органу державної виконавчої служби до боржника у справі про банкрутство на суму виконавчого збору виникає у розмірі 10% фактично стягнутої суми** за відповідним виконавчим документом або у визначеному постановою державного виконавця розмірі за умови виконання (повного/часткового) рішення немайнового характеру.

Аналіз положень статей 27, 42, 45 Закону України "Про виконавче провадження" у співвідношенні із положеннями статей 1, 45 КУзПБ свідчить про те, що грошове зобов'язання боржника як особи, неспроможної виконати свої грошові зобов'язання (стаття 1 КУзПБ) **зі сплати витрат виконавчого провадження** виникає на підставі постанови державного виконавця про визначення/стягнення таких витрат та не залежить від фактичного (повного/часткового) задоволення вимог стягувача за виконавчим документом у зв'язку з виконанням якого такі витрати понесено, отже в цьому контексті грошові вимоги органу державної виконавчої служби до боржника у справі про банкрутство на суму **витрат виконавчого провадження** виникають у розмірі визначеному у відповідній постанові державного виконавця за умови їх належного документального підтвердження кредитором.

Щодо поняття стадія продажу майна

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 14.05.2020 у справі № 903/69/18

26.10.2016 ВПВР Управління ДВС ГТУЮ у Львівській області було відкрито виконавче провадження № 52752479 з примусового виконання виконавчого листа про звернення стягнення на предмет іпотеки за договором іпотеки.

01.12.2016 на вебсайті ДП СЕТАМ було опубліковано оголошення про реалізацію у межах виконавчого провадження № 52752479 лоту № 186132 – предмета іпотеки.

28.02.2018 ухвалою Господарського суду Волинської області було відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ “ІНВЕСТ+”, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів боржника, введено процедуру розпорядження майном боржника.

30.07.2018 стягувач звернувся до ДВС із заявою про придбання предмета іпотеки за початковою ціною, шляхом заліку своїх вимог в рахунок ціни продажу на підставі якої 29.08.2018 державним виконавцем було складено акт про реалізацію предмета іпотеки.

29.07.2019 ліквідатор подав до суду заяву в котрій просив суд визнати протиправним та скасувати результати електронних торгів, визнати протиправним та скасувати акт про реалізацію предмет іпотеки та свідоцтво про придбання майна з прилюдних торгів.

12.09.2019 ухвалою Господарського суду Волинської області, залишеною без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від **31.10.2019**, заяву ліквідатора ТОВ “ІНВЕСТ+” арбітражного керуючого Рабана Микити Тарасовича задоволено.

Постановою ВС від **14.05.2020** оскаржувані судові рішення залишено без змін.

Щодо поняття стадія продажу майна

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 14.05.2020 у справі № 903/69/18

Правовий аналіз положень частини третьої статті 19 Закону про банкрутство та статті 49 Закону України “Про іпотеку” свідчить, що **зміст поняття “стадія продажу майна”** (частина третя статті 19 Закону про банкрутство) **не включає в себе процедуру придбання предмета іпотеки за початковою ціною шляхом заліку своїх забезпечених вимог в рахунок ціни майна** (частина перша статті 49 Закону України “Про іпотеку”), оскільки правовим наслідком реалізації іпотекодержателем цього права, визначеного статтею 49 Закону України “Про іпотеку”, є не продаж йому предмета іпотеки, а припинення забезпеченого іпотекою зобов’язання шляхом заліку вимог в рахунок ціни майна. Таким чином, у такій ситуації, тобто при придбанні у порядку статті 49 Закону України “Про іпотеку” предмета іпотеки іпотекодержателем, який є забезпеченим кредитором у справі про банкрутство, **жодного прояву засад конкуренції, характерної для продажу майна в розумінні положень Закону про банкрутство, немає.**

У такому випадку дія мораторію на задоволення вимог кредиторів поширюється на спірні правовідносини.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 01.10.2020 у справі № 910/17501/19

12.09.2019 приватним виконавцем відкрито виконавче провадження з виконання виконавчого листа №759/13688/15-ц від 31.03.2017 за №60048546 та в цей же день накладено арешт на спірну квартиру боржника, проведено оцінку майна - квартири; продаж предмета іпотеки у виконавчому провадженні з електронних торгів розпочато **20.11.2019** за ціною продажу 926 815 грн., однак торги не відбулися, у зв'язку з відсутністю допущених учасників торгів; повторні електронні торги з продажу спірної квартири призначено на **03.01.2020** за ціною 741 452 грн.

23.12.2019 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

28.12.2019 винесено постанову про зупинення виконавчих дій, яке було поновлено на підставі заяви стягувача **12.02.2020**.

03.03.2020 електронні торги не відбулися і на підставі заяви банку-стягувача оформлено акт про реалізацію предмета іпотеки за яким квартира перейшла у власність банку.

04.03.2020 надійшла скарга на рішення приватного виконавця про визнання неправомірним та скасування акту про реалізацію предмета іпотеки.

Ухвалою суду першої інстанції від **27.04.2020** залишеною без змін постановою апеляційної інстанції від **06.07.2020** відмовлено в задоволенні скарги.

КГС ВС постановою від **01.10.2020** судові рішення скасував та направив справу на новий розгляд.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 01.10.2020 у справі № 910/17501/19

Стаття 121 Кодексу України з процедур банкрутства

У разі відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи, на рухоме (нерухоме) майно якої звертається стягнення за її зобов'язаннями перед третіми особами, **переважному застосуванню підлягають приписи частини четвертої статті 121 КУзПБ щодо задоволення вимог кредиторів (стягувачів) за рахунок заставного майна боржника в межах провадження у справі про неплатоспроможність.**

Винятками із спеціального регулювання порядку задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника згідно з частиною четвертою статті 121 КУзПБ **є два випадки**: якщо на момент відкриття провадження у справі про неплатоспроможність виконавче провадження перебуває на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника; якщо майно перебуває на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 10.09.2020 у справі № 902/227/20
Статті 115, 116 Кодексу України з процедур банкрутства

Пунктом 1 частини другої статті 115 КУзПБ встановлено, що боржник має право звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність у разі, якщо розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати. **Перелік підстав, визначених частиною другою статті 115 КУзПБ для порушення провадження у справі про банкрутство фізичної особи, не є вичерпним**, оскільки пунктом 4 частини другої зазначеної статті передбачено можливість "існування інших обставин, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза неплатоспроможності)".

Метою законодавця при введенні процедури банкрутства фізичних осіб було створення правового механізму, який дозволить фізичній особі – боржнику реструктурувати свої боргові зобов'язання та перевести їх з іноземної валюти у національну валюту України, для унеможливлення негайної реалізації житла фізичних осіб, переданого в іпотеку банкам за валютними кредитами. Отже, **така процедура є спеціальною та має застосовуватися переважно щодо інших процедур звернення стягнення на іпотечне майно у випадку ініціювання боржником провадження у справі про банкрутство.**

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 07.07.2022 у справі № 5009/4799/12

Водночас, АТ "Ощадбанк" у зв'язку із здійсненням процедури погашення боргів фізичної особи ОСОБА_1 був обмежений у можливостях вільно обирати способи та процедуру звернення стягнення на передане у заставу (іпотеку) майно, а також в особливостях задоволення своїх вимог - **лише у порядку, передбаченому КУзПБ, оскільки відповідно до частини четвертої статті 121 КУзПБ задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, допускається лише в межах провадження у справі про неплатоспроможність**, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника, або перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20

23.09.2019 приватним виконавцем відкрито виконавче провадження по виконанню виконавчого документа про стягнення заборгованості з боржника за кредитним договором.

23.09.2020 в системі електронних торгів «Сетам» опубліковано аукціон про продаж майна боржника, який 23.10.2020 не відбувся.

20.10.2020 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність Оселедчика Сергія Юрійовича, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

28.10.2020 арбітражний керуючий направив приватному виконавцю лист про зупинення виконавчих дій.

02.11.2020 в системі електронних торгів «Сетам» опубліковано аукціон про продаж майна боржника на 02.12.2020.

11.11.2020 арбітражний керуючий звернувся до суду з клопотанням про зупинення вчинення виконавчих дій та скасування аукціону з продажу майна боржника.

12.11.2020 Господарський суд Запорізької області виніс ухвалу (залишену без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від **29.03.2021** про задоволення клопотання арбітражного керуючого.

14.09.2021 ВС залишив оскаржувані судові рішення без змін.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20

Після введення мораторію у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи усі дії щодо індивідуального задоволення вимог кредитора, які вчиняються поза межами процедур неплатоспроможності боржника – фізичної особи, мають припинитися негайно і **на будь-якій стадії такого процесу** з метою передання майна боржника під контроль суду у справі про неплатоспроможність.

Тому є незаконним подальше, після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, вчинення приватним виконавцем виконавчих дій з примусового виконання виконавчого листа щодо стягнення з боржника на користь кредитора заборгованості з публікацією оголошення про проведення аукціону з продажу майна боржника через поширення застосованого щодо боржника мораторію на задоволення вимог кредиторів на спірні правовідносини.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20

За змістом наведених положень, які регламентують процедуру реалізації майна (на яке звернуто стягнення) у виконавчому провадженні з електронних торгів, електронні торги хоча і є єдиним процесом продажу майна, що складається, у разі наявності для цього підстав (частина п'ята статті 61 Закону України "Про виконавче провадження"), з видів торгів (перші, повторні, треті), однак **які в своїй суті є окремими самостійними етапами реалізації майна у виконавчому провадженні з електронних торгів**, кожний з яких, в свою чергу, опосередковують відповідні, послідовно визначені законом, стадії.

З урахуванням цього висновку та за змістом положень, зокрема частини третьої статті 41, частин другої, четвертої статті 121 КУзПБ частини першої, другої статті 61 Закону України "Про виконавче провадження" та абзацу 4 пункту 1 розділу II Наказу Міністерства Юстиції України "Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна" від 29.09.2016 № 2831/5 Суд доходить висновку, що **стадія продажу майна розпочинається із моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги) на відповідному етапі торгів.**

При цьому інформація про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги), що була оприлюднена раніше, у межах попереднього етапу реалізації нерухомого майна у виконавчому провадженні - на перших, повторних електронних торгах, якщо вони завершилися, однак нерухоме майно не було реалізовано, з подальшим виставленням цього майна на повторні (треті) електронні торги, не береться до уваги при вирішенні питання, чи вважається такою, що розпочалась, стадія продажу майна з моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги) на відповідному етапі торгів.

У цьому висновку Суд виходить з того, що **кожний із визначених Законом видів електронних торгів з реалізації нерухомого майна у виконавчому провадженні має тотожну з іншими, однак самостійну стадійність**, спрямовану на реалізацію майна боржника та укладення договору купівлі-продажу.

Щодо звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам

Постанова КГС у складі ВС від 22.07.2021 у справі № 905/1642/19

Стаття 336 ГПК України по відношенню до статей 39, 41, 45, 60 КУзПБ КУзПБ є загальною нормою, оскільки саме норми КУзПБ найбільш повно та точно врегульовують правовідносини щодо стягнення за грошовими вимогами до особи, стосовно якої відкрито провадження у справі про банкрутство, регламентують підстави і порядок їх заявлення, визнання господарським судом та задоволення у процедурі банкрутства таких вимог.

Ініціювання виконавцем чи стягувачем звернення стягнення на грошові кошти, що належать особі, стосовно якої відкрито провадження у справі про банкрутство, за заявою в порядку статті 336 ГПК України, не забезпечить можливості задоволення таких грошових вимог у процедурі банкрутства, адже **суперечить приписам спеціальних норм статей 39, 41, 45, 60 КУзПБ**, що визначають підстави та виключний порядок реалізації грошових вимог у справі про банкрутство, тому не є ефективним способом захисту інтересів стягувача у виконавчому провадженні та не відповідає його меті, що може бути достатньою підставою для відмови у задоволенні такої заяви.

Щодо підстав зупинення виконавчого провадження

Постанова КГС у складі ВС від 08.07.2021 у справі № 917/1400/16

Офіційно оприлюднена в Єдиному державному реєстрі судових рішень вступна та резолютивна частини рішення (ухвали) суду про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ "Гадячсир" та введення мораторію на задоволення вимог його кредиторів є достатньою підставою для виконання державним виконавцем покладеного на нього обов'язку та зупинення вчинення виконавчих дій щодо боржника.

Отже, всупереч нормам Закону України "Про виконавче провадження", за наявності мораторію на задоволення вимог кредиторів та офіційного розміщення таких відомостей у Єдиному державному реєстрі судових рішень, доступ до якого є відкритим, органом державної виконавчої служби вчинялися дії щодо примусового виконання рішення шляхом прийняття рішення про призначення суб'єкта оціночної діяльності – суб'єкта господарювання для участі у виконавчому провадженні № 56311245 тощо.

Щодо наслідків закриття провадження у справі про банкрутство для виконавчого провадження

[Постанова судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 29.10.2020 у справі № 916/922/16](#)

Початок відліку строку пред'явлення виконавчого документа до виконання у разі закінчення виконавчого провадження у зв'язку з визнанням боржника банкрутом та подальшим припиненням (закриттям) провадження у справі про банкрутство цього боржника **пов'язаний з юридичним фактом – датою закриття (припинення) провадження у справі про банкрутство.**

У разі закриття провадження у справі про банкрутство цього боржника **за відсутності факту задоволення вимог стягувача та їх погашення (списання, прощення)** відповідно до Закону про банкрутство в редакції від 19.01.2013 виконавче провадження, яке було закінчено у зв'язку з визнанням боржника банкрутом та відкриттям ліквідаційної процедури, **може бути розпочате знову.**

Щодо заміни сторони виконавчого провадження у разі виділу

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11.09.2018 у справі № 905/1956/16

Відповідно до частини третьої статті 109 ЦК України юридична особа, з якої був здійснений виділ, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями, які згідно з розподільчим балансом перейшли до юридичної особи, що утворилася внаслідок виділу.

Статтею 619 ЦК України визначено право кредитора на отримання задоволення своєї вимоги як від основного, так і від субсидіарного боржника.

За аналогією закону у випадках, коли один (первісний) боржник у матеріальному правовідношенні замінюється двома боржниками, суд має замінити такого боржника як сторону виконавчого провадження двома боржниками (у цій справі - основним і субсидіарним боржниками).

Отже, після заміни первісного боржника у виконавчому провадженні двома боржниками - основним і субсидіарним - виконавчі дії з виконання рішення мають вчинятися щодо обох цих боржників.

Щодо сутності підвищеного стандарту доказування у справах про банкрутство

Постанова КГС у складі ВС від 22.12.2022 у справі № 910/14923/20

Для запобігання необґрунтованих вимог до боржника та порушень цим прав його кредиторів **до доведення обставин, пов'язаних із виникненням заборгованості боржника-банкрута, пред'являються підвищені вимоги.**

Сутність підвищеного стандарту доказування у справах про банкрутство полягає, зокрема, в такому:

- перевірка обґрунтованості та розміру вимог кредиторів **здійснюється судом незалежно** від наявності розбіжностей щодо цих вимог між боржником та особами, які мають право заявляти відповідні заперечення, **з одного боку**, та кредитором, що заявив грошові вимоги до боржника, **з іншого боку**;
- при визнанні вимог кредиторів у справі про банкрутство слід виходити з того, що **визнаними можуть бути лише вимоги, щодо яких подано достатні докази наявності та розміру заборгованості**;
- під час розгляду заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника у справі про банкрутство **визнання боржником або арбітражним керуючим обставин**, якими кредитор обґрунтовує свої вимоги (частина перша статті 75 ГПК України), **саме по собі не звільняє іншу сторону від необхідності доведення таких обставин в загальному порядку.**

Запроваджений законодавцем підвищений стандарт доказування у справах про банкрутство для кредиторів приводить у випадку ненадання заявником-кредитором сукупності необхідних документів на обґрунтування своїх вимог **до прийняття рішення судом про відмову у визнанні таких вимог та включенні їх до реєстру вимог кредиторів.**

Верховний
Суд

Дякую за увагу!